

Temel Tasarım Eğitimi ve 20. Yüzyıl Sanat Akımları Çerçevesinde "Kolaj Tekniğı" Örnekleri¹
Basic Design Education of the 20th Century of Art Movements "Collage Technique"

Hatice Nilüfer SÜZEN²

"Sanatçının bütün işi hiçbir şeyden, bir şey yaratmaktır." Paul Valéry

ÖZET

1890'larda Avrupa'da birbiri ardına ortaya çıkan sanat akım ve üslupları modern sanatın çekirdeğini oluşturmuştur. 1900-1910 yılları arasında sanatın her dalında farklı yorumlarla köklü değişimler yaşanmıştır. Bu akım ve üslupların en önemlileri arasında yeni izlenimcilik, fovizm, kübizm, soyut resim, fütürizm, ekspresyonizm, süprematizm, konstrüktivizm, dadacılık, sürrealizm, toplumsal gerçekçilik, pop sanat, minimal sanat, kavramsal sanat sayılabilir. Her bir sanat akımı kendinden önceki ya da çağdaşı olan akım ile birlikte yoğrulmuştur. Bireyler sanat yoluyla kalıcı izler bırakmak yenilikler değişimler yaratmak adına yola çıkmışlardır. Birbirlerinden farklı tavırları ve anlatım biçimleri olmasına karşın çağdaş sanatçıların hepsinin ortak noktası, 20. yüzyıl yaşamının değişen koşullarına karşı duyulan duygusal tepkiyi dile getirme isteğı olmuştur. Bu algılama sürecinde ortaya çıkan üretme ve yorumlama becerisinin geliştirilmesi amacıyla, Temel Tasarım Eğitimi, genel eğitim sistemi içinde ayrı bir değer taşır. Bu çalışmanın amacı, Güzel Sanatlar Fakülteleri'nde 1. Sınıfta verilen Temel Tasarım dersinin 20. Yüzyıl sanat akımlarının göstergesi ışığında kavramsal süreçle beraber uygulama becerisi ve algısını irdelemek ve farklı temalarla yeni uygulamalar, kavramlar ile düşünsel bir zeminde etkilerini görebilmektir. Sanatta düşünsel ve anlamsal temalara yer veren 20. Yüzyıl sanat dili sanat eğitiminde yeni arayışlara neden olmaktadır. Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencisinin, "kendi" olması, farkındalık bilincine ulaşması, yaratıcı benliğini bulması, üretken ve çok yönlü olarak yeniden yapılandırması ve estetik düzeyde özgün eserler üretmesi Temel Tasarım

¹ Bu çalışma, 1. Uluslar arası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi (ERTE Congress) Kongresi'nde sunulmuştur.

² Yrd Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölümü, hnilufersuzen@usak.edu.tr
Bu makale iThenticate programı ile taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 06/12/2017-Kabul Tarihi: 17/12/2017

eğitiminin amacıdır. Temel Tasarım eğitiminde kavramdankolaj çalışmalarına giden örneklere yer verilmektedir. Çalışmadaki örnekleri, 2015-2016 eğitim-öğretim döneminde Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü öğrencileri tarafından Temel Tasarım dersi 1. Dönem Final Projesi kapsamında gerçekleştirilen kolaj uygulamaları oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Temel Tasarım Eğitimi, Kolaj, 20. Yüzyıl sanat akımları, Görsel algı ve yorumlama becerisi.

ABSTRACT

The artistic trends and styles that emerged in Europe in the late 1890s were the core of modern art. Between 1900 and 1910, radical changes took place with different interpretations in every branch of art. Among the most important of these trends and styles are new impressionism, fauvism, cubism, abstract painting, futurism, expressionism, suprematism, constructivism, dadism, surrealism, social realism, pop art, minimal art, conceptual art. Each art movement is kneaded together with the current which is the previous or the contemporary. Individuals have set out to create lasting trails through art, and innovations have set out to create changes. Despite their different attitudes and forms of expression, the common point of all contemporary artists has been the desire to express the emotional reaction to the changing circumstances of the 20th century's life. In order to develop the production and interpretation skills that arise in this perception process, Basic Design Education has a distinct value in the general education system. The aim of this study is to examine the application skills and perceptions of the Basic Design course given in the first grade at the Faculty of Fine Arts with the conceptual process in the light of the 20th century art movements and to see the effects on the new practices, concepts and intellectual grounds with different themes. 20th century art, which provides intellectual and semantic themes in art, leads to new quests in art education. The aim of the Basic Design education is to be a student of Fine Arts Faculty, to be "self", to reach awareness consciousness, to find his creative self, to restructure it productively and versatile and to produce original works at aesthetic level. Examples of conceptual collage work in Basic Design education are given. The examples of the study are collage applications

realized within the scope of Basic Design course 1st Term Final Project by students of Painting Department of Uşak University Fine Arts Faculty during 2015-2016 education period.

Key Words: Basic Design Education, Collage, 20th century art movements, Visual perception and interpretation skills.

GİRİŞ

Sanatsal yaratmanın doğası ve anlamı genel olarak yaratıcı işlerin doğasıyla ilişkilendirilir. İnsanoğlu hissettiği duygulara bağlı olarak bir çıkış yolu bulmak zorundadır. Bunlar dışsal bir biçim kazanmalı sanat yapıtı aracılığıyla ifadesini bulmalıdır. Her dönemin kendi tavrı bakışı ve duruşu" vardır. Dünya sürekli bir değişim içindeyken sanatın bir noktada durması gibi bir olasılık yoktur. Sanatın değişimi insanın düşünsel ve sanatsal gelişimiyle paralel gitmiştir. İlkel dönemlerde mağara yüzeylerinde ve zamanla idollerle başlayan sanatsal yaratma serüveni ilerleyen dönemde hız kesmeden ilerlemiştir.

20. yüzyıl büyük yıkımların, hayal kırıklıklarının yüzyılı olmuştur. Bu bağlamda 20. Yüzyılın sanat anlayışına bakıldığında, yaşanan büyük krizlerden ve travmalardan sonra, insanın bu dünyadaki yeri, ahlaki değerleri, kim olduğu yeniden sorgulanmaya başlamıştır. Travma sonrasındaki bu yeni insanın, yeni kuşağın sanata bakış açısı ve insanı değerlendirmesi farklılaşmıştır. Yeniçağın, yeni insanın isteklerine, dertlerine, sorularına, tavrına göre sanat da bu değişime kaçınılmaz olarak ayak uydurmuştur. Geleneksel estetik değerlerin ve alışlagelmiş görme biçimlerinin yerle bir edildiği bu yüzyılla birlikte sanat "bir amaç olmaktan çıkarak araç olma konumuna gelmiştir, yani onun varlık nedeni kendinden başka hiçbir şeye bağlanmaz. Ne biçim, ne içerik, ne de öz açısından herhangi bir bağımlılık söz konusudur".(Erinç,1995:20)

20.yüzyıl sanat akımları konu olarak hızlı endüstrileşme ile birlikte patlama yapan kentleşme ve kentte yaşayan bireyin sorunlarından beslenmiştir. Paul Gauguin'in medeniyetten kaçışı, Van Gogh'un kendini köy yaşamına vermesi, ekspresyonistlerin doğaya dönme arzusu fütüristlerin teknolojiye olan tutkusunu sürrealistlerin bir çıkış yolu olarak bireyin iç dünyasına bakması, 19. Yüzyılda ivmesini artıran 20. Yüzyılda savaşlarla sonuçlanan bilimsel toplumsal ve siyasi gelişmelerin doğrudan sanata yansımalarıdır. Bu ortamlarda çıkış yapan akımlar sanat aracılığıyla dünyayı değiştirebileceklerine inanmışlardır. Bu dönemde sanatçılar yeni kavramların yanında farklı biçim ve teknik arayışlarını sürdürmüştür.

Sanatçılar, “güzeli” aramak yerine mekan-sanat eseri, sanatçı-izleyici arasında algı ve görme biçimlerini değiştirme çabası içinde olmuşlardır. Tüm bu çabaların olumlu ve olumsuz sonuçları ile 20. yüzyıl sanatı şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde sanatçılar çok boyutluluk, hareket ve mekân gibi kavramları irdelemeye, bu kavramlarla sanatsal ifadelerini desteklemişlerdir.

Tüm eski değerlere olan inancını yitiren sanatçı, geleneği tümünden reddederek, Kübizm, Konstrüktivizm, Dadaizm, Sürrealizm ve Soyut ekspresyonizmle, plastik sanatları yeni tanımlamalara götürmüştür. Öyle ki, ilk olarak Kübizm ile tuvale giren yabancı malzemeler, bu malzemenin zamanla yüzeyden kopması, kendi başına var olması, hatta sonra tüm bir odayı kaplaması arasında geçen süreç; sanattaki tüm boyut ve malzeme geleneklerinin yıkılışını gösterir. Bunun yanı sıra asamblaj tekniği Kübizmin kolajla başlatmış olduğu yolu ilerletmiştir. Asamblajla birlikte, tuvale yapışık olan iki boyutlu nesne üç boyuta dönüştürülerek resim için mekân yolunda yeni bir adım atılmıştır. Yeniliği arayış bilinciyle hareket eden dönemin tüm akımları, sanattaki alışılmış tüm sınırları zorlamayı hedefler.

20.yüzyılda tuvali renklerle boyanmış bir yüzey olarak değerlendiren ve hacimsel anlatımdan sıkılan sanatçının dikkati zamanla yüzeyin sınırlarından da kurtulmaya yönelmiştir. Çünkü bu yüzey görüşü tuvali sanatçının gözünde başlı başına bir nesne haline getirecektir. Bundan sonra ise resim yüzeyi tüm yabancı malzemelere açılacaktır (Lynton,1991:115). Sanat insan davranışlarını temel alır. Bu yönden davranışlar bireysel ve toplumsal olarak yorumlanır. İnsanın sanatla ilişki kurabilmesi için öncelikle algılaması gerekir.

Bu algılama sonucunda üretime ve yorumlamaya geçecektir. Sanatın dili, insanın kendini ve kendi dışındaki dünyayı tanımaya, bunu başkalarına aktarmaya yardım etmektedir. Tasarımın renk, biçim, hacim gibi öğelerle sınırsız anlatım yolları bulunabilir. Bu özellikleriyle Temel Sanat Eğitimi, genel eğitim sistemi içinde ayrı bir değer taşır.

Bu çalışmanın amacı, Güzel Sanatlar Fakülteleri’nde 1. Sınıfta verilen Temel Tasarım dersinin 20. Yüzyıl sanat akımlarının göstergesi ışığında kavramsal süreçle beraber uygulama becerisi ve algısını irdelemek ve farklı temalarla yeni uygulamalar ve kavramlarla düşünsel bir zeminde etkilerini görebilmektir. Sanatta düşünsel ve anlamsal temalara yer veren 20. Yüzyıl sanat dili sanat eğitiminde yeni arayışlara neden olmaktadır. Temel Tasarım eğitimi, öğrencinin algılama, gözlem, araştırma, çağırışım, buluş, sorgulama

gibi birçok düşünsel süreçleriyle birlikte yeni düzenlemelerle özgün işlere dönüşür. Çevresindeki görsellerle, zihninde oluşan görüntüler, farklı biçimlere dönüşürken nokta, çizgi, değer, doku, renk gibi elemanlarla yeni bir tasarım olarak hayat bulur. Tasarım sürecini, bilgi, bilginin analizi, araştırma, düşünme, tartışma, yaratıcı sonuca götüren eskizler, gerçekleştirilecek çalışma için uygun malzeme arayışı ve sonuçtaki çıktı oluşturmaktadır. Temel tasarım dersinin her aşamasında zihinsel süreçler etkin bir rol oynamaktadır. Var olan farklı parçalar, birbirleri ile karşılıklı etkileşimleri ile bir bütünlüğe kavuşabilirler. Tasarımda bu bütünü oluşturan ise temel tasarım öge ve ilkeleridir. Nokta, çizgi, renk, doku, ritim, oran-orantı gibi elemanların bütünlüğünü sağlayan, bunları bir kompozisyonda birleştirip, bir düzene ulaştıran tekrar, egemenlik, denge, zıtlık, harmoni gibi tasarım ilkeleridir. Temel Tasarım dersi, öğrencilerde gözlem ve araştırma becerilerini geliştirir. Öğrencilerin tasarım için gerekli malzeme ve teknik bilgiyi edinmelerini sağlar, tasarım öge ve ilkelerini çeşitli kuramsal bilgi ve uygulamalı çalışmalarla verir. Temel Tasarım eğitim-öğretim süreci, görsel algının, görsel ifadenin geliştirilmesine yönelik uygulamalarla öğrencilerin bir imgeyi görselleştirebilmeleri için gerekli göz, zihin, el koordinasyon kurma becerisini elde etmesine, anlama ve sezme yetilerine katkı sağlar. Bununla birlikte beyin ve ruhsal yaşam düzenine ve kişiliğin örgütlenmesine kadar ulaşan yaratıcılık eğitimini kapsar.

Temel Tasarım eğitimi, öğrencilerin yaratıcı düşünme sürecini destekleyen, bilgi ve hayal güçlerini birleştirerek görsel ifadeye dönüştürebilmelerini sağlayan, sanat ve tasarım alanlarının temel öge ve ilkeleri doğrultusunda görsel dili öğreterek çalışmalarını gerçekleştirmelerini temel alan bir içerikle donatılmıştır. 20. Yy. disiplinlerarası çalışmaların yoğunlaştığı, sanat ve tasarım alanlarında teknolojinin devreye girerek özgün ve farklı uygulamaların gerçekleştiği bir dönemdir. Birçok disiplinin birbirini tamamladığı çağımızda görsel sanat alanlarındaki gelişmeler, temel tasarım eğitiminde de farklı arayışları gündeme getirmektedir. Sanatın ya da tasarımın plastik dilini kavrayan öğrenci, sonrasında aklındaki herhangi bir tasarımı görselleştirebilir.

Tasarım süreci, yaşama dair, hayatın bir kesitidir. Düşünceleri sorgulanmaksızın, kendilerini olanca açıklığıyla, gizlemeden anlatabildikleri bir ortamda çalışmalarını sürdüren öğrenciler, belki farkında olmadıkları yaratıcılık ve becerileri ifade edebilme olanağı bulmuşlardır. Öğrencilerin o ana kadar öğrendikleri somuttan soyutlamaya giden aşamalar, bu sefer yerini soyuttan somuta giden bir sürece bırakmıştır.

Yöntem

Araştırmada; temel tasarım eğitiminde, kolaj tekniği, sanatçıların ve sanat akımlarının dinamiklerinin incelenmesi ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bu araştırma betimsel tarama modeli ile oluşturulmuştur. Araştırma doğrultusunda yerli ve yabancı basılı kaynaklar, yerli ve yabancı dergiler, web sayfaları, kataloglar, broşürler, konu ile ilgili yapılan tezler incelenmiştir. Araştırma; konu açısından, Temel Tasarım Eğitiminde 20. Yüzyıl Sanat Akımları çerçevesinde “kolaj” tekniğinin örnekleri ile sınırlandırılmıştır.

1.TEMEL TASARIMIN TANIMI

Nesnelerin estetiksel olarak değerlerinin belirlenmesinde o nesnelere ile o nesnelere yaratmış olan kimsenin tasarımıyla ilgili özel olarak varılmaya çalışılan idealin birbiriyle uygunluğu yeterli değildir. Gerçek bir nesne ile ideal olan şeyin birbiriyle uygunluğu yalnızca öznel değil ama aynı zamanda nesnel bir karakter taşımalıdır. O nesnenin pratik işlevinin de bir anıtı olmalı; o nesneyi kullanacak, algılayacak ve estetiksel olarak değerlendirecek insanlarca kabul edilmelidir. Bu nesnenin nesnel karakterde olan kendi ideal tasarımıyla uygunluk içinde olması halinde, o nesnenin güzelliğinin derecesi, bir uyumun derecesiyle belirlenir ki bu da o nesneyi yaratan kişinin ustalığına becerisine kendi işine özgürce egemen oluşuna bağlıdır (Kagan,1982:127).

Temel tasarım bireyde var olan yaratıcı sezgiyi besler ortaya çıkarmayı hedefler. Bireye ezber biçimlerden bilinçaltında erimiş ön yargılardan, şartlanmış biçimlerden alışkanlık haline almış biçim ve tasarımlardan kaçma güdüsü oluşturur. Problemi görme ve çözüme var olan boşluğu doldurma yetisi geliştirir. Temel tasarım her tasarımda başa dönüp geometri ve doğanın içindeki geometriden yola çıkarak sıra dışı ve tekrarlanmamış tasarımların oluşması için tasarım sürecine hazırlar. Bireyin özgüvenini sezgisel algısını ön plana çıkarmasına neden olur. Bu yöntemle bireyin görülen herkesin görebildiği var olan sınırların ötesindeki ve objenin içinde saklı görülmeyen anlatım ve çizgileri ortaya koyması sağlanabilir. Bu da sanatsal düşünmenin ve üretmenin temeli estetik yaklaşımları bireye yüklemekle başlar. Bireyde özneliği geliştirerek sanatçıda tasarımcıda özgünlüğün geliştirilmesine nesnel ile öznel yaşamın birleşerek imgenin ortaya özgürce çıkma sürecine destek bir eğitim yöntemi aramak temel tasarım dersinin işlevidir (Civcir,2015:7). Bireyde var olan sezgiyi görünür

hale ve uygulama cesaretine dönüştürecek elemanları ve yöntemleri dener.(aktaran Gür,2005:2). Kant'a göre içimizde kendiliğinden ve doğuştan var olan uzay ve zaman sezgisi nesnelere görünüşlerinin algılamamızın zorunlu koşullarını oluşturur. Ancak bu sezgiler sayesinde nesnelere bize görünüşleri hakkında bilgi sahibi olabiliriz, nesnelere kendileri bizim için meçhuldür. Nesnelere bu sayede kavramsallaştıktan sonra nesnelere arasındaki ilişkileri duyularımız sayesinde anlarız. Temel tasarımda sanat ekolleri olarak yaralandığımız; yapıcılık(strukturalizm) Wilhelm Wundt-Fitchener, Fonksiyonalizm Wiliam James, Davranışçılık , Gestalt ekolü (bütüncülük, şekilcilik) KhlerMaxWertheimer, Kafka, Klee, Psikanalist ekol (davranışları bilinçaltı ile açıklama) Ferud, Jung, Adler, , 1944 metodu ve felsefesi Mckim, Arnheim, Guilford, Osborn, Puankare, Koberg, Konstruktivizm'dir(Civcir, 2015:14).

1.1.NİÇİN TEMEL TASARIM EĞİTİMİ?

Tasarım bir süreçtir. Örneğin küre biçiminde bir kitap ya da paralel yüzölçümlü bir futbol topu düşünün insanda anlamsız komik bir etki bırakır herhalde ama küre yada paralel yüzölçümlü biçiminin çirkin oluşundan değil sırf bu biçimlerin bu halde düşünülmeceğinden ereklerine uygun olmayışlarından, biz kitap ile futbol topunun ereğini belirleyen şeyin ne olduğunu bildiğimiz için bu birinci halde dört köşe biçimi, ikinci halde ise küre biçimindeki şekli uygun ve güzel buluruz.

Tasarımın her safhasında görsel idrak dediğimiz biçimlerin zihinde belirginleşmesi ve onun göze varışını sağlayan bir mekanizma görev yapar ve real safhasında yön verir. Tasarım hayatın esas parçasını oluşturan reaksiyondur (Civcir,2015:21).

2. KOLAJIN TARİHÇESİ

20. Yüzyıl başlarında resim sanatına yeni ve değişik boyut getirme peşinde olan sanatçılar, yaşamın güncelliğinde yer alan değerleri resme katma isteği duymuşlardır. Yazı gazete parçaları, tekstil desenleri v.s tuvalde kullanılmaya başlanmıştır. 19. Yüzyıl sonlarında sanat ile el sanatları arasında bağ kurularak, sanayi alanında üretilen değerlerin zenginleştirilmesini amaçlayan bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde sanayi toplumuna dönüş ve toplum dokusunda parçalanma belirtileri, sanatın rutin gidişini ayrı yönlere çekmiştir.Kolaj; Fransızca, "coller"sözcüğünden gelen"bir araya getirme, birleştirme, yapıştırma" anlamındadır. Resimde uygulanan kolaj tekniğinde birbirinden ayrı nitelikteki çeşitli malzemeler bir araya getirilip kompozisyonda farklı anlamlarla bütünlük sağlayacak

şekilde yapıştırılmaktadır. Kolaj, malzeme olarak her türlü basılı ya da fotografik malzeme ile çeşitli yüzeylerde yeni bir kompozisyon oluşturacak düzende yapıştırılarak elde edilmektedir. Kısaca, sanatsal nitelikte olmayan çeşitli malzemeler, farklı ifadeler ve kavramları yüklenerek yeni bir kompozisyon oluşturmak için kullanılmaları sayesinde bir sanat eseri meydana getirilebilmektedir. Ayrıca kolaj işleminde bir bütünden parça kesilerek, bütünlük sağlayacak başka bir çalışma içine yerleştirmeye yeni bir eser ortaya çıkmaktadır. Kolaj tekniği, geleneksel sanatın sınırlarına bağlı kalmak yerine, sanatı özgür ve yenilikçi kılarak, birbiriyle uyumlu tekniklerin buluşmasına imkân sağlamaktadır. Birinci dünya savaşından etkilenen sanatçıların İsviçre’de başlattıkları ‘Dada’ sanat hareketi aynı zamanlı New York’ta da başlamıştır. Bu hareket sanattaki değişim ve yeni oluşumların öncül deneymelerini üstlenmiştir. “Max Ernst ve Jean Arp” rastlantısal düzen ilkesinden kaynaklanan kolajlar yapmıştır. Amacı sanatı geleneksel teknik ve gereçlerden kurtarmaktır. Paket kağıdı, bilet, gazete, çivi vb. kent yaşamının günlük atıkları, kolaj yöntemiyle bir araya getirilerek oluşturulmuştur. İkinci dünya savaşı sonrası, ABD’de çok sayıda sanatçı, düş kırıklıkları ile 1950’li yıllarda Pop Sanat’ın oluşumunu hazırlamıştır. 1960’larda Pop Sanat, Op Sanat ve Yeni Gerçekçilik gibi akımlarla ortaya çıkan “resimsel olmayan (nonpictural) tavrın 1960 sonrası eğilimlerine egemen olduğu ve bu dönem sanatında belirleyici rol oynadığı açıkça görülmektedir (Germaner, 1997:8/9). Resim yüzeyine resimsel olmayan değerlerin yüklenmesi anlayışı, günümüze değin değişik kavramsallıklarla süregelmektedir. Salt kolaj yoluyla sanat yapıtı oluşturulmakla birlikte, kolaj tekniği, çağdaş sanat eğitimi yöntemlerinden biri olarak da değerlendirilmektedir.

Temel Tasarım Eğitiminde, kolaj uygulamaları, hem bireysel hem de grup çalışmalarında öğrenciye teorik ve uygulamalı olarak katkı sağlamaktadır. Öğrenciler kolaj tekniğini, diğer tekniklerle buluşturarak tek bir çalışmada uygulayabilmektedir. Sınırsız malzeme olanakları onları daha cesaretli hale getirmektedir. Dolayısıyla teknik öğrencileri belli bir kalıp içerisinden çıkararak, resmin temel elemanlarını farklı bir bakış açısıyla kurgulamalarında etken olmaktadır. Temel Tasarım Eğitiminin konuları arasında yer alan kolaj tekniği, bireyin çağdaş sanatta farklı yöntemlere yönelmesinde ve çalışmasına yeni anlamlar yükleyerek uygulamasında gerekli görülen tekniklerden biridir. Çağımızda teknolojinin getirdiği yenilikler, sanatçıların da eserlerinde değişimlere yol açmıştır. Bu değişim sürecinde yeni teknikler ve yeni malzemeleri farklı biçimlerde eserlerine uygulayan sanatçıların, sanatın oluşumuna neden olan düşüncelerin de gelişimine sebep olmuştur.

Sanatçılar eserlerinde, yeniliğin getirdiği değişimler arasında yer alan kolaj tekniğini de farklı şekillerde uygulamışlardır. Temel Tasarım eğitimi, öncelikle öğrencide farkındalık oluştururken yaratıcı süreçleri destekler.

2.1.KOLAJIN TEMEL TASARIMDA YERİ VE UYGULAMALARI

Sanatçıların çağdaş teknoloji olanaklarına yönelmeleriyle her geçen gün sanatın görsel karakteride değişmektedir.20. yüzyılda sanatın teknolojiyle ilişkisi ve teknolojiden etkilenmesi, 21. Yüzyılda artan bir ivmeyle sürmektedir. Bu durum, doğal olarak sanat eğitimine yansımaktadır. Koşut bir etkileşimle çağdaş sanat eğitimi de çok gereçli, çok teknikli bir yapılanma içindedir. Sanat eğitiminin çok yönlü olması öğrencilerin sanat derslerine yaklaşımlarında olumlu katkı sağlamaktadır. Böylece konular daha esnek bir yapı içinde yorumlanabilmektedir. 20. Yüzyılın tekniği olarak tanımlanabilecek olan kolaj tekniği ise bu çok teknikli ortamda daima başvurulan niteliğiyle önemini korumaktadır. Genel olarak sanat eğitiminde uygulanan kolaj tekniğiyle ilgili tarz ve yöntem yaklaşımları aşağıdaki şekilde maddeleştirilebilir (Özol, 2012:209).

- 1) Sanatçıların tablolarından çıkış alınan ve onları yansıtan kolaj yorumlamaları;Özellikle renkçi anlayışta çalışan ve doğa yorumlamaları yapan sanatçıların yapıtları örnek olarak alınmaktadır. Renklerin koyu-açık ve ışık-gölge sistemindeki göstergelerinin sanatçılar tarafından nasıl değerlendirildiği, öğretici olarak incelenmektedir. Kolaj tekniği olarak yapıştırılan parçaların büyüklüğü ve küçüklüğü öğrencilerin seçimine bırakılmakta, ancak biçimlere ve hareketlere göre estetik uyum konusunda bilgilendirme ve uyarı yapılmaktadır.
- 2) Soyut ya da yarı soyut doğaçlama kompozisyonlar; Sanat öğrencileri için renkli kolaj çalışmalarının bilgi aşamasından ve ön deneyimlerinden sonra, serbest konu araştırmaları başlar. Özgürce yapılan araştırmalara sürecinde ilk elde edilen sonuçlar henüz kolaj kağıtları yapıştırılarak sabitlenmediği için, eleştirel tartışma yapılır ve yapıştırma aşamasına geçilir. Kolaj parçalarının üzerindeki resimlerin soyut ve somut bileşkesinden bütünsel kompozisyon yaratmaya doğru bir anlatım hedeflenir. Hareketlerin akıcılığı, açık-koyu renk ilişkileri, dolu ve boş alan düzeni, karşıtlıklar ve geçişsel değerler gibi ilkelere önem verilir.
- 3) **İki aşamalı kompozisyonlar;** Rastlantısal soyu renk lekeleriyle yapılan kolaj çalışmasının alanı üzerinden, kadrajlama(çerçeveleme)yöntemiyle kompozisyon

seçmek(sınırları değiştirerek araştırma) ve seçilen kompozisyonu yeni bir çalışma olarak büyüterek yeniden kolaj yapmak, doğaçlama olarak yapılan kolaj çalışmasına akrilik, guaj, pastel gibi boyalarla müdahale etmek. Yapılan kolaj çalışmasının fotoğrafını çekerek ve bilgisayar programlarının imkanlarından yararlanarak seçenekli yorumlar çıkartmak, şeklinde çeşitlenir.

2.2.TEMEL TASARIM EĞİTİMİNDE KOLAJ TEKNİĞİ

Endüstri çağı yalnız batı kültür tarihinin değil, insanlık tarihinin de yeni bir aşaması olarak değerlendirilmektedir. Endüstri çağıyla birlikte, daima araştıran, deneyen, bulan ve her açıdan hür ve bağımsız olmak için çağlar boyunca büyük çaba sarf eden sanatçı, değişmeyen güzellik kalıplarını, belirli kural ve teknikleri, ustaların donmuş akademiyi ortadan kaldırmaya çalışmış, gelenek kalıplarını yıkıp, sanatı yeni ufuklara yöneltmek için mücadele etmiştir. Bu bağlamda kimi uzun, kimi de çok kısa bir zaman içinde farklı farklı ekoller bir birini takip etmiş, sanatçı buldum derken, o bulunan bir başkasını doğurmuştur. Ne Giotto' nun mekân derinliği gibi resme getirdiği yenilikler, ne hümanizmanın etkisiyle meydana gelen Rönesans çağının üstün resim tekniği, ne de Barok sanatın taşkın çizgileriyle ışık-gölge estetiği, sanatta bir devamlılık sağlayamamış, 19. yüzyılın ikinci yarısında Empresyonizmle başlayan ve günümüze değin onlarca anlayışa kadar uzanabilen farklı sanat anlayışlarını ortaya çıkmıştır(Elmas;2006:281-282).

Sanatta modernizmin temelleri, ressamların dünyayı gördükleri gibi temsil etmeyi bırakmalarıyla atılmıştır. Temsil, temel sorun haline gelmiş; sanat kendi kendisini konu haline getirmeye başlamıştır(Antmen,2008:15).

“Örneğin Amerikalı ressam RusselConnor bilindik başyapıtlardan bazı parçaları yeniden birleştirip yeni tablolar yapmıştır. Picasso'nun “Avinonglu Genç Kızlar” adlı yapıtındaki kadınları alıp Rubens'in “Rape of the Daughters of Leucippus” tablosundaki kadınların yerine koyarak yapıtına “The Kidnapping of Modern Art by the New Yorkers” gibi esprili bir isim vermiştir. Sonuç birbirine geçmiş göndermelerden oluşan postmodern bir eser, çakışan kimliklerin bir karikatürüdür. (Danto,2010,250). Connor'un tablolarının amacına ulaşması için konularının bilindik olmasının yanısıra geçmiş ile kurduğu güçlü bağların örneğidir.

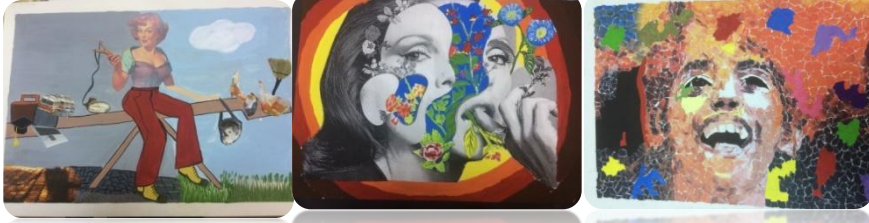
Resim 1: Russell Connor "The Kidnapping Of Modern Art by the New Yorkers"

20. yüzyılın başında modernliğin temsilini kentsel temalarda ve endüstriyel süreçlerde arayan birçok sanatçının yanı sıra, hızlı kentleşmeye ve endüstrileşmeye tepki duyan birçok sanatçı da olmuştur.

20. yüzyıl sanatlarının temelleri, ressamların dünyayı gördükleri gibi temsil etmeyi bırakmalarıyla atılmıştır. Temsil, temel sorun haline gelmiş; sanat kendi kendisini konu haline getirmeye başlamıştır. Geleneksel sanat, değerler değişime uğramıştır. Artık her yeni oluşum eğer geçerli bir fark yaratıyorsa yeni bir estetik anlayış demektir. "Sanat yapıtının, nesne olarak güzel ya da çirkin olması değil; çağını yansıtabilmesi önemlidir (Aktulum,2016:11). Bu değişim, dönüşüm sürecinde, imgelerin etkili bir biçimde kullanılması, sanatçının bu konudaki yetenek ve ustalığı, değişimlere açık oluşu, özgün açılımları denemesi, resim yorumlama / çözümleme sürecinde birçok yöntemin kullanılmasını gerektirir (Uzun,2014:123).Günümüzde, sıradan bir düşünce halini alan bu teknik yüzyıl önce radikal bir tavidir ve Picasso şöyle diyordu. "Eğer ifade etmek istediğim konular farklı ifade biçimlerini gerektirdiyse onları üstlenmeye hiçbir zaman tereddüt etmedim farklı amaçlar ister istemez farklı ifade biçimlerini gerektirir". Diğer bir deyişle Picasso'nun tuval üzerine yapıştırdığı sepet parçası reel olarak kompozisyon amacına hizmet edebilir. Ama bir sepet olarak içeriği değiştirilmeksizin eklenen nesnel bir gerçek fragmandır. Bu bağlamda Temel Tasarım Eğitimi'nde ışık-gölge,açık- koyu, renk, çizgi-nokta, form, doku, strüktür ve kolaj gibi görsel anlatım öğeleri" tümevarım" yöntemiyle ele alınmaktadır. Bu yöntem öğrencinin bireysel yeteneklerini keşfetmesine yardım eden deneyselliği öne çıkaran bir yöntem olmakla birlikte anlatım öğelerinin her birini soyut anlamda tanıyarak görsel elemanların kendine özgü nitelik ve niceliklerini anlamalarına olanak

sağlamaktadır. Temel Tasarım sürecinde öğrenciyi araştırmaya keşfetmeye yönlendirmek tarif etmek yerine yaratıcılık sürecinin sezgisini uyandırmak yeni yolları göstererek olgulara seçenekli bakabilmenin özgürleştirici rolünü algılamalarını sağlamak gerekir. Öğrencilerin bilgi ve görsellik yoğunluğu içerisinde kalıpların ötesine geçebilmelerin sağlamak için daha önceden görsel elemanlar hakkında edindikleri bilgileri seçenekli olarak kurgulayabilme imkanı buldukları kolaj tekniğine yönlendirilebilirler. Kolaj tekniğini incelerken üretilen öğrenci işleriyle 20. yüzyıl sanat akımları arasındaki paralel ilişkiye gösterge olacak öğrenci işleri bu araştırmaya dahil edilmiştir. Öğrencilere çalışmaya konu olan 20. Yüzyıl sanat akımları video yoluyla görsellerle desteklenerek anlatılmış ve kolaj tekniği tanıtılmıştır. Uygulama için 35X50 cm ebatlarında Bristol kağıdı ve kolaj çalışmaları için çeşitli ambalaj, dergi, gazete gibi renkli kağıtlar kullanılmıştır. Temel tasarım eğitimi süresince dünya sanatı ve farklı kültürlere ait tasarımlar, ünlü sanat eserleriyle farklı disiplinlere ait görsel ürünler incelenmektedir. Temel Tasarım derslerinde bir kavramın ya da tekniğin anlatımında kült olan, sanatın ilke ve elemanlarını kullanarak bireysel yaratıcılık sürecinde kendi çalışmalarını oluşturmuşlardır. Hedeflenen 20. Yüzyıl sanat akımlarını öğrenmek ve temel tasarım eğitimi dersi kapsamında verilen kolaj tekniğinin öğrenciler tarafından başarı ile uyguladığı görülmüştür. Tasarım süreci sonunda varılmak istenen sonuç için temel tasarım ilke ve elemanları aracılığı ile görsel okuma ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Sanat yapıtı bize dünyaya yeni bir gözle bakmamız için verilmiş bir olanaktır. Sanat bizim dünyayı algılayışımızı ve onu zihinsel bir gerçek haline getirişimizi etkiler. En önemli işlevlerinden birisi budur. Kübizmin ortaya konmasından sonra eğer binaları yeni bir anlayışla inşa etmiş evlerimizi hatta masalarımızın üstünü yeni bir anlayışla düzenlemişsek olmaz denilen bir şeyi yapmaya başlamışsak bu sanatın algılarımıza getirdiği katkının sonucudur (Kahraman,2015:55).

Buradan anlaşılacağı gibi temel tasarım eğitiminde kolaj tekniğiyle, içerik ve süreç olarak, materyal ve malzemede özgür ve sıra dışı olunan estetik ölçütleri öğrenci tarafından belirlenen ürünler ortaya çıkmıştır. En temel düşünce yenilik ve özgünlük arayışı ile kolaj çalışmaları elde edilmiştir. Malzeme sınırı olmadan öğrencilerin erişim sağlayabildiği her materyal çalışmalarda kullanılmıştır. Burada amaç öğrencinin yaratıcı kimliğini ve yöntemi aynı anda buluşturmasını sağlamaktır. Örnek olarak sunulan öğrenci çalışmalarında, teorik olarak ezberletilen sanat akımları kolaj ile birleştirilerek anlamlı görseller haline gelmiştir.

Öğrenci Çalışması:1

Öğrenci Çalışması:2

Öğrenci Çalışması:3

Öğrenci Çalışması:4 Öğrenci Çalışması:5 Öğrenci Çalışması:6

Öğrenci Çalışması:7 Öğrenci Çalışması:8 Öğrenci Çalışması:9 Öğrenci Çalışması:10

Sonuç ve Öneriler

Her sanatsal üretim bir felsefe içerir. Onu algılamadan ve çözümlemeden daha ileriye gitmek olanaksızdır. Sanat yapıtının sadece bağlamını yansıttığı değil onunla uzlaştığı, onun üzerine düşündüğü kabul edilir ve yapıt onu biçimlendiren kültürel güçlerin karşısında sadece edilgen olmakla kalmaz aynı anda etkendir, kendi toplumsal etkilerini yaratır, çevresindeki dünyayı etkiler (Murray,2012:34). Çağdaş sanatı algılamada geleneksel anlatım araçlarının sanat eğitimindeki tek dereceye dayalı (tuval/boya resmi ya da mermer, bronz heykel gibi) dizgesel önerilerde ısrar etmek öğrenim sürecinde tek yönlü algının pekişmesine zemin hazırladığı gibi yaratımda tek sesli sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Çağdaş sanat bu alan ve disiplinlerin sınırlarını kaldırarak anlaşılmalı ve özümsemeyi bekleyen geniş çeşitliliği olan büyük bir miras oluşturmuştur (Ergün, 2012:16).

Sanatçılar genellikle diğer sanatçıların yaptıkları çalışmaları bilir ve çoğu zaman özellikle belirli sanatçıların çalışmaları konusunda bilgi sahibidirler. Hatta naif sanatçılar ya da üniversitelerin sanat bölümlerinde ya da sanat akademilerinde eğitim görmemiş sanatçılar bile toplumlarındaki görsel temsillerin farkındadırlar ve bundan etkilenirler. Bu prensip her türlü sanatın en azından kısmen diğer sanat türlerinden etkilenme biçimi bağlamında yorumlanabileceği ve dahası pek çok farklı durumda bazı sanat türlerinin özellikle diğer sanat türleriyle ilişkili olduğudur (Barrett,2012:156).Küreselleşme, dijitalleşme, çokkültürlülük, disiplinlerarasılık gibi kavramların giderek öne çıktığı bir zeminde, sanatın ve sanatçının fikirleri ve yaratımları öne çıkmıştır. Sanatta, zaman içinde gelişen farklılık ve yeni yaklaşımların tasarım eğitimi alanına yansması kaçınılmazdır (Proudhon,2016:289).Temel Tasarım eğitimi çağın getirdiği yenilikler doğrultusunda özgün programlar oluşturup, öğrencilerin çağdaş ve farklı uygulamalarla tanıştırılması ve onların yaratıcı süreçlerine imkân tanıyan bir eğitim dizgesi izlenmelidir. Temel Tasarım eğitimi, öncelikle öğrencide farkındalık oluştururken yaratıcı süreçleri destekler. 20. yüzyıl, disiplinlerarası çalışmalarla zenginleşen, sanat ve tasarım alanlarında teknolojiyle özgün ve farklı uygulamaların gerçekleştiği bir dönemdir. Birçok disiplinin birbirini tamamladığı günümüzde sanat alanındaki gelişmeler, temel tasarım eğitimi de farklı arayışları gündeme getirmektedir. Sanat ve tasarımın plastik dilini kavrayan öğrenci, sonrasında bilgi ve yeteneğiyle herhangi bir tasarımı görselleştirebilir. Öğrencilerin sanat ve tasarım alanlarının zeminini oluşturan sanatsal düzenleme öge ve

ilkelerini istenilen nitelikte kullanabilmelerinin yanı sıra öğrencilerin zihinsel süreçlerine önem veren, onların çağın gerektirdiği doğrultuda kavramlardan görsele, parçadan bütüne gidebilmelerini öneren bir yaklaşımla temel tasarım eğitimi hedeflenen sonuçlara ulaşır.

Temel tasarım eğitiminde öğrenci de; yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı ve yorumlayıcı özelliklere sahip olması beklenmektedir. Temel Tasarım Eğitimi derslerinde kazandırılması amaçlanan bu özellikler, bu eğitim sürecinde bireyin anlatım olanaklarını arttırmaya katkı sağlayarak bireyi destekleyici niteliktedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Konu ile ilgili yapılan araştırmayla; 20. yüzyıl sanat akımlarının okunabilmesi ve alt yapısının anlaşılmasıyla, temel tasarım eğitiminde iki yada üç boyutlu çalışmalar, enstalasyon, özgün baskı ve duvar sanatı çalışmaları açısından daha geniş kapsamlı olarak ele alınarak öğrencilere karşılaştırmalı uygulama çalışmaları yaptırılabilir.
2. Temel Tasarım eğitiminde bireye kolaj tekniğiyle yaptırılan uygulama çalışmalarından sonra bireyin yaptığı çalışmanın eser analizi ve yorum yapma yeteneğini arttıracığından, hem kendi hem de başka bir çalışmayı yorumlaması ve geliştirmesi istenebilir.
3. Kolaj tekniğinin yanı sıra bireyin birkaç farklı tekniği aynı anda pekiştirmesi sağlanabilir.
4. 20. Yüzyıl sanat akımlarının ışığında geliştirilen kolaj çalışmalarıyla yaratıcı ve eleştirel bir yöntemi benimsemelerine yardımcı olabilir.
5. Sanat eleştirisi yöntemlerini yardımıyla geçmişten günümüze uzanan sanat eserini sorgulayarak neden niçin ve nasıl sorularının yanıtlarıyla özgün çalışmalar üretmelerine yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

- Aktulum, K.**(2016). Resimsel alıntı (Resimlerarası etkileşimler ve aktarımlar). Konya. Çizgi Kitabevi.
- Antmen, A.**(2008). 20 Yüzyıl Batı sanatında akımlar. 1. Baskı. İstanbul. Sel Yayıncılık.
- Barrett, T.** (2012). Sanatı eleştirmek (Günceli anlamak) (çev. G. Metin). 1. Baskı. İstanbul. Hayalperest Yayınları.

Civcir, E. (2015). Temel tasarım ve tasarım ilkeleri. Akademisyen Kitabevi. Ankara. ISBN:978-605-9942-22-5

Danto, A.C. (2010). Sanatın sonundan sonra.(çev.Z.Demirsu). 1. Baskı.İstanbul.Ayrıntı Yayınları.

Elmas, H. (2006). Ondokuzuncu Yüzyıldan günümüze özgürlük bağlamında sanat neydi, ne oldu?. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 281-298.

Ergün, C. (2012). Temel sanat eğitiminde ve çağdaş sanatta kolaj-fotomontaj. *Sanat-Tasarım Dergisi*, 1(3), 5-19.

Eriñç ,S.(1995). "Resmin eleştirisi üzerine", Hil Yayınları, İstanbul, 1995.

Germaner, S. 1960 sonrası sanat, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1997.

Gür, Bekir, S. (2005)."Kant ve matematik felsefesi üzerine" matematik dünyası Bahar s.2 www.academia.edu/6039194/Kant ve Matematik Felsefesi Üzerine

Kagan, M. (1982)." Güzellik bilimi olarak estetik ve sanat" Serbest Matbaası İstanbul.

Lynton, N(1991)., Modern sanatın öyküsü, 2. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Murray,C. (2012). Yirminci Yüzyılda sanatı okuyanlar. (çev. S.Öncü). 2.Baskı. İstanbul.Sel Yayınları.

Özol, A. (2012). Sanat eğitimi ve tasarımda temel değerler, İstanbul: Pastel Yayıncılık.

Proudhon, P.J. (2016).Sanatın prensipleri. (Çev.S. Örnek) 1. Baskı. İstanbul. Öteki Yayınevi.

Uzun, A. (2014). 1950 Sonrası toplumsal olayların sanata yansımaları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Resim Ana Sanat Dalı Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi.